

Liệu Mỹ có thể kiềm chế Trung Quốc qua nỗ lực nâng cấp quan hệ với Việt Nam?

Tác giả, Lữ Gia Hồng

BBC News Tiếng Trung

08/7/2023

Giữa tháng 6, Việt Nam và Trung Quốc lại một lần nữa xung đột về vấn đề chủ quyền ở Biển Đông. Một tuần sau, vào ngày 25/6, tàu sân bay Mỹ USS Ronald Reagan đã đến cảng Đà Nẵng nhân dịp kỷ niệm 10 năm thiết lập "quan hệ đối tác toàn diện" giữa Mỹ và Việt Nam.

Một số nhà phân tích cho rằng trong những năm gần đây, cả Mỹ và Việt Nam không chỉ nâng tầm quan hệ kinh tế và thương mại, mà còn chia sẻ những lo ngại chung về việc Trung Quốc bành trướng quân sự ở Biển Đông.

Việt Nam đã liên tục bày tỏ phản đối các yêu sách chủ quyền của Trung Quốc ở Biển Đông. Trong tuần qua, bộ phim "Barbie" sắp ra mắt của Mỹ đã bị cấm chiếu ở Việt Nam vì có hình ảnh bản đồ chứa đường lưỡi bò.

Phải chăng Việt Nam bắt đầu có lập trường “thân Mỹ, chống Trung Quốc” vì vấn đề Biển Đông?

Câu trả lời có thể không đơn giản như vậy. Các nghiên cứu gần đây đã chỉ ra rằng những nỗ lực của Washington nhằm thu phục Hà Nội đã không thành công và kết quả có thể không như họ mong đợi.

“Việt Nam không có động lực để cải thiện quan hệ với Mỹ, và Bắc Kinh hiểu điều này,” Tiến sĩ Bill Hayton, nhà nghiên cứu thuộc chương trình châu Á – Thái Bình Dương của Chatham House, nói với truyền thông Mỹ.

Trong khi đó, giáo sư Vũ Tường, giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Việt - Mỹ tại Đại học Oregon, tin rằng giới lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam không coi tranh chấp trên Biển Đông quan trọng như thế giới bên ngoài vẫn tưởng. Ông nói với BBC Tiếng Trung:

"Các nhà lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam không thích vấn đề này vì nó đe dọa sự tồn vong của chế độ. Sự tồn vong này mới là mối quan tâm thực sự của họ. Đồng thời, họ cố gắng thu lợi từ vấn đề này để giành được ưu đãi từ Mỹ, bao gồm viện trợ và tiếp cận thị trường Mỹ."

Tuy nhiên, học giả Harrison Pretat từ Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược và Quốc tế (CSIS) tin rằng "Việt Nam hy vọng duy trì quan hệ hữu nghị với cả Trung Quốc và Mỹ trong khả năng của mình, để không làm ảnh hưởng tình hữu nghị với nước còn lại."

Trả lời BBC tiếng Trung, ông cho rằng Biển Đông đặc biệt quan trọng với Việt Nam, nhất là về nguồn năng lượng ngoài khơi.

Nhưng khi phải duy trì quan hệ chính trị và kinh tế với Trung Quốc và đối với hành vi của Trung Quốc ở Biển Đông, Việt Nam cần duy trì sự cân bằng.

Theo ông, sự tương tác giữa Việt Nam với Mỹ được coi là quá thân thiện hoặc nếu Hà Nội ủng hộ các chiến lược khu vực của Washington được coi là chống Trung Quốc, thì Việt Nam có nguy cơ làm tổn hại đến mối quan hệ với Bắc Kinh.

Tháng 10/2022, Tổng Bí thư Đảng Cộng sản Việt Nam Nguyễn Phú Trọng hội kiến Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình, trở thành nhà lãnh đạo nước ngoài đầu tiên đến thăm Bắc Kinh sau Đại hội Đảng lần thứ 20.

Cuối tháng 6, khi tàu sân bay USS Ronald Reagan đến Đà Nẵng, Thủ tướng Việt Nam Phạm Minh Chính nhận lời mời của Ủy viên Quốc vụ Trung Quốc Lý Khắc Cường, đã bay đến Bắc Kinh, bắt đầu chuyến thăm Trung Quốc đầu tiên kể từ khi nhậm chức thủ tướng.

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Tháng 4/2023, Ngoại trưởng Mỹ Blinken thăm Việt Nam nhân dịp kỷ niệm 10 năm thiết lập “quan hệ đối tác toàn diện”

“Mảnh ghép Việt Nam”?

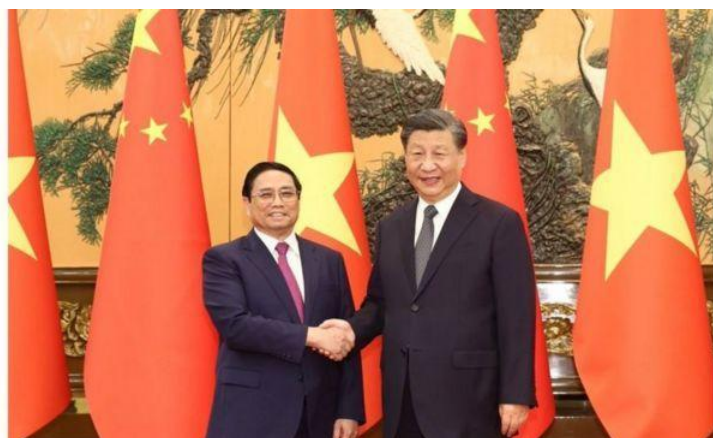
Tàu sân bay USS Ronald Reagan thăm cảng Việt Nam vào cuối tháng 6, đánh dấu chuyến thăm thứ ba kể từ khi Chiến tranh Việt Nam kết thúc. Chuyến thăm này đã gây chú ý và làm dấy lên lo ngại ở Bắc Kinh.

Nhà nghiên cứu Pretat nói với BBC Tiếng Trung rằng chuyến thăm này là một dấu hiệu quan trọng của việc tăng cường hợp tác an ninh giữa hai nước, cho thấy Việt Nam hoan nghênh sự hiện diện của hải quân Mỹ trong khu vực, trái ngược với sự phản đối của Trung Quốc.

Chuyến thăm của tàu sân bay USS Ronald Reagan đến Đà Nẵng diễn ra sau một vụ việc gần đây liên quan đến việc tàu Trung Quốc đi vào vùng đặc quyền kinh tế của Việt Nam và các khu vực khác, mà các nhà phân tích tin rằng có thể nhằm mục đích thách thức hoạt động thăm dò dầu khí của Việt Nam.

Tiến sĩ Tô Tử Vân, nhà nghiên cứu tại Viện Nghiên cứu Quốc phòng và An ninh Đài Loan, cho biết từ góc độ địa chính trị, Việt Nam là mảnh ghép cuối cùng trong bức tranh ghép hình để bao vây Trung Quốc.

Tiến sĩ Tô phân tích rằng chiến lược này trong quá trình thời Trump là lấy Việt Nam, Bắc Hàn để tạo thế gọng kềm chặt chẽ với Trung Quốc. Nhưng thời Biden chuyển trọng tâm sang củng cố Hàn Quốc, Nhật Bản, Đài Loan, Philippines, bỏ rơi Bắc Hàn, biến Việt Nam thành mảnh ghép cuối cùng trong thế cờ địa chính trị của Biden.

Nguồn hình ảnh, @SPOKESPERSONCHN TWITTER

Chụp lại hình ảnh,

Khi Thủ tướng Phạm Minh Chính gặp Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình ngày 27/6, ông hiếm khi nêu về khả năng nghiên cứu, hợp tác phát triển đường sắt cao tốc giữa hai nước

Theo ông Tô, Việt Nam có sức hấp dẫn đối với các nước như Nga và Trung Quốc. Vì vậy, Nga đã thuê một căn cứ hải quân tại vịnh Cam Ranh từ thời Liên Xô, làm căn cứ phía Nam cho Hạm đội Thái Bình Dương của Nga.

Ông tin rằng thái độ chiến lược của Việt Nam là chơi "ván bài của Mỹ" và "thậm chí có thể chấp nhận hỗ trợ quân sự của Mỹ." Do đó, trong khi vẫn duy trì quan hệ với Bắc Kinh, Hà Nội cho phép các chuyến thăm ngắn hạn và triển khai máy bay quân sự từ Mỹ, như một chiến lược cân bằng quyền lực. Giáo sư Tô nhấn mạnh mối quan hệ an ninh giữa Mỹ và Việt Nam sẽ trở nên thân thiết hơn. Ví dụ, cựu Tổng thống Mỹ Barack Obama đã dỡ bỏ lệnh cấm vận vũ khí đối với Việt Nam vào năm 2016 và chính quyền Trump bắt đầu cung cấp viện trợ quân sự không quân cho Việt Nam, với tổng trị giá 92 triệu USD vào năm 2022.

“Với hiệu suất kém của vũ khí Nga trên chiến trường Ukraine sẽ tạo điều kiện cho việc Việt Nam chuyển sang mua vũ khí của phương Tây (Ấn Độ đã cho thấy xu hướng này). Việc mở rộng hợp tác an ninh và quân sự giữa Mỹ và Việt Nam sẽ được hưởng lợi và sẽ mở rộng hơn nữa vòng vây Bắc Kinh,” ông nói.

Tuy nhiên, nhà nghiên cứu Pretat của CSIS nói với BBC rằng chuyến thăm này của USS Ronald Reagan có thể không mang ý nghĩa như bên ngoài vẫn tưởng. Ở một góc độ nào đó, đây có thể là chuyến thăm bù cho việc Việt Nam đã hủy chuyến thăm dự kiến vào năm ngoái.

Điểm mấu chốt là Mỹ đã ám chỉ về việc sắp nâng cấp quan hệ song phương với Việt Nam thành “đối tác chiến lược”. Nếu điều này trở thành hiện thực, đây sẽ là một tín hiệu quan trọng hơn.

Tuy nhiên, nhiều nhà phân tích cho rằng nỗ lực của Mỹ trong việc dùng Việt Nam để kiềm chế Trung Quốc đã không thành công như mong đợi, hoặc vẫn còn một chặng đường dài phía trước.

Giáo sư Zachary Abuza từ Đại học National War College (Mỹ) nói với VOA Tiếng Việt rằng vào tháng 10/2022, ông Nguyễn Xuân Phúc đã phải mất "nhiều tháng thu xếp" để có cuộc điện đàm với Biden, cho thấy Hà Nội vẫn đánh giá cao mối quan hệ với Bắc Kinh.

Còn Tiến sĩ Bill Hayton của Chatham House nhận định: "Lãnh đạo của Việt Nam theo chủ nghĩa Lenin, và họ coi nền dân chủ do Mỹ hậu thuẫn là mối đe dọa lớn nhất mà họ phải đối mặt. Các vấn đề của Trung Quốc không đáng kể so với các vấn đề của Mỹ".

Theo Tiến sĩ Abuza, Bắc Kinh tự tin rằng "Việt Nam biết mình là một bên tham gia độc lập và kiên quyết từ chối thực hiện bất kỳ hành động nào mà Bắc Kinh coi là thù địch với lợi ích của Trung Quốc." Ông gợi ý Nhà Trắng phải nhận ra những vấn đề nhạy cảm mà Hà Nội quan tâm và “không nên liên kết rõ ràng việc cải thiện quan hệ với Việt Nam với Trung Quốc”.

Theo phân tích của các chuyên gia, có vẻ như mong muốn nâng cấp quan hệ với Việt Nam của Mỹ nhân dịp kỷ niệm 10 năm thiết lập quan hệ đối tác toàn diện vào tháng 7 sẽ khó thành hiện thực dưới tác động của Bắc Kinh.

Mặc dù Mỹ là nhà đầu tư lớn và thị trường xuất khẩu lớn nhất của Việt Nam, với phái đoàn thương mại lớn nhất từ trước đến nay của Mỹ thăm Việt Nam vào đầu năm nay, Trung Quốc vẫn là đối tác thương mại lớn nhất và là nguồn hỗ trợ kinh tế quan trọng của Việt Nam.

Nguồn hình ảnh, GOOGLE/DIGITAL GLOBE

Chụp lại hình ảnh,

Năm 2020, Trung Quốc thành lập thành phố Tam Sa khiến Việt Nam dậy sóng, ra tuyên bố phản đối Reuters dẫn lời các quan chức Việt Nam nói rằng trong khi mong muốn của Washington là nâng cấp hệ ngoại giao với Hà Nội, "các nhà lãnh đạo Việt Nam do dự, sợ rằng Trung Quốc có thể trả đũa." Cạnh tranh Trung-Mỹ và khoảng cách giữa Trung Quốc và Việt Nam, Hà Nội có thể miễn cưỡng chính thức nâng cấp quan hệ đối tác toàn diện với Washington," Bích Trần, từ Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược và Quốc tế của Washington nói với Reuters.

Tiến sĩ Huỳnh Tâm Sáng từ Đại học Quốc gia TP HCM Việt Nam nói với BBC Tiếng Trung rằng Việt Nam hiện nay rất cần sự hỗ trợ của Mỹ, đặc biệt là về an ninh và quốc phòng, để đối phó với áp lực ngày càng tăng của Trung Quốc ở Biển Đông. Nhưng các nhà lãnh đạo Việt Nam cũng cần sự hỗ trợ chính trị của Trung Quốc để duy trì và củng cố địa vị của Đảng Cộng sản Việt Nam.

"Tôi tin rằng Việt Nam sẽ tiếp tục sử dụng các chiến lược phòng ngừa rủi ro", ông nói.

Giáo sư Vũ Tường từ Đại học Oregon cho rằng, trên thực tế, mối quan hệ tay ba giữa Mỹ, Trung Quốc và Việt Nam đã không có bất kỳ thay đổi nào trong những năm qua. Ví dụ, mỗi mùa hè, Trung Quốc đều đưa một số tàu đến các khu vực tranh chấp ở Biển Đông để tuyên bố chủ quyền, trong khi Hà Nội đáp trả một cách tượng trưng, khiến bên ngoài tin rằng họ rất quan tâm đến vấn đề Biển Đông.

"Việt Nam muốn giữ cho Mỹ hy vọng rằng họ có thể có mối quan hệ gần gũi hơn với Việt Nam trong tương lai để họ không chỉ trích những vi phạm về nhân quyền ngày càng rõ ràng của Việt Nam," ông nói với BBC.

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Thành tích kinh tế của Việt Nam trong những năm gần đây khá ấn tượng

Cái nhìn khác biệt giữa chính quyền và người dân Việt Nam

Tuy nhiên, mối quan hệ giữa Việt Nam và Trung Quốc không được lòng công chúng Việt Nam, vốn ngày càng trở nên chống Trung Quốc trong những năm gần đây.

Theo các cuộc khảo sát do Trung tâm Nghiên cứu Pew của Mỹ thực hiện, tâm lý của công chúng Việt Nam đối với chính phủ Trung Quốc ngày càng trở nên tiêu cực.

Một khảo sát do trung tâm này công bố vào tháng 8/2017 cho thấy Việt Nam là nước châu Á-Thái Bình Dương có cái nhìn kém thiện cảm nhất với Trung Quốc, hơn cả Nhật Bản, quốc gia lâu nay có quan hệ căng thẳng với Trung Quốc. Chỉ 10% người Việt Nam được hỏi ủng hộ Trung Quốc hơn Mỹ.

Hơn nữa, báo cáo của Pew chỉ ra rằng Việt Nam đứng đầu trong số các quốc gia coi tốc độ tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc là một điều tồi tệ. Ngoài ra, người dân Việt Nam có niềm tin thấp nhất vào ảnh hưởng tích cực của Tập Cận Bình đối với các vấn đề toàn cầu trong số tất cả các quốc gia được khảo sát.

Phân tích tâm lý chống Trung Quốc đang gia tăng trong xã hội Việt Nam. Giáo sư Hoàng Quỳnh Thu từ Đại học Quốc lập Chính trị Đài Loan, đã chỉ ra rằng ở Việt Nam, tâm lý chống Trung Quốc đã được chính phủ tích cực thúc đẩy thông qua các bản đài báo và thậm chí giáo dục, tăng cường trong những năm gần đây.

Tuy nhiên, bà nhấn mạnh tâm lý chống Trung Quốc của người dân Việt Nam không chỉ nảy sinh sau khi Trung Quốc trở dậy 20 năm về trước.

Theo giáo sư Hoàng, gốc rễ của việc chống Trung Quốc có thể bắt nguồn từ thời kỳ thuộc địa khi Việt Nam bị đô hộ. Bà nhấn mạnh, sau khi Đảng Cộng sản Việt Nam nắm quyền kiểm soát Việt Nam, sự thao túng tâm lý chống Trung Quốc của chính quyền ngày càng trở nên rõ ràng, "thậm chí làm rung chuyển quan hệ Việt - Trung."

Ông Hoàng nêu ví dụ, dựa trên những ghi chép lịch sử, vào năm 1946, lãnh tụ Việt Nam khi đó, ông Hồ Chí Minh đã nói trong cuộc đàm phán với đại diện của Pháp rằng: "Chúng tôi thà ngửi mùi xì hơi của Pháp trong 5 năm còn hơn là ăn phân Trung Quốc cả đời".

Giáo sư Hướng nhấn mạnh, chính sách chính thức về Trung Quốc và tâm lý của công chúng ở Việt Nam không nhất quán, tạo ra nhiều mâu thuẫn. Nói cách khác, Hà Nội thường xuyên phải cân bằng những khó khăn giữa "củng cố tình cảm của người dân" và "lợi ích quốc gia".

Chẳng hạn, nếu chính phủ Việt Nam không thể đòi hỏi sự công bằng từ Bắc Kinh theo quan điểm chống Trung Quốc, thì sự thất vọng của công chúng đối với chính phủ có thể phản tác dụng.

Ví dụ, vào năm 2014, khi Trung Quốc đưa giàn khoan HD981 đến khu vực mà Việt Nam cho là thuộc quyền tài phán của mình, các cuộc biểu tình chống Trung Quốc đã nổ ra và các nhà máy nước ngoài ở tỉnh Bình Dương phía nam đã bị đập phá.

Vào tháng 6/2018, hàng chục ngàn người dân Việt Nam đã xuống đường biểu tình phản đối "Luật Đặc khu kinh tế" mới được đưa ra mà họ cho rằng sẽ có lợi cho Trung Quốc, khiến giới lãnh đạo ở Hà Nội sửng sốt.

Tiến sĩ Huỳnh Tâm Sáng giải thích với BBC rằng thực sự người Việt Nam nghiêng về phía Mỹ nhiều hơn do quan hệ song phương phát triển mạnh mẽ và "sức mạnh mềm" mà Mỹ thể hiện thông qua giáo dục ở Việt Nam.

Ông nói rằng hầu hết người dân Việt Nam không có ấn tượng tốt về Bắc Kinh, nhưng họ tôn trọng nền văn minh và sự phát triển kinh tế của Trung Quốc.

<https://www.bbc.com>